

Grauwe Ganzen *Anser anser* in het Hollandsch Diep-Haringvlietgebied in het zomerhalfjaar

Het Hollandsch Diep-Haringvlietgebied (HDH) is voor de Grauwe Gans een stopplaats tijdens de najaarstrek (van den Bergh 1985). De Ambachtsheerlijkheid Cromstrijen, gelegen langs de noordoever van het Hollandsch Diep, is in deze tijd van het jaar veruit de belangrijkste pleisterplaats. De meeste vogels die blijven overwinteren zijn te vinden op Goeree. Na de afsluiting van het Haringvliet nam het aantal pleisterende vogels in het HDH in het voorjaar sterk af (Ouweneel 1981). Op de Ventjagersplaten ruien sinds 1969 Grauwe Ganzen, terwijl de soort broedvogel is in het HDH sinds 1976 (van den Bergh 1991).

De Moerdijkbruggen vormen de oostelijke grens van het gebied dat 55 km westelijker wordt begrensd door de Haringvlietssluisen. Op eenderde van dit traject splitst het Volkerak zich af. Hier liggen de Ventjagersplaten, een onbegroeide onregelmatig droogvallende ondiepte in het Haringvliet. In het oostelijk deel van het gebied komen buitendijkse grienden voor, in het westen overgaand in grasgorzen en rietruigten. Voor een uitgebreide gebiedsbeschrijving zie Ouweneel (1973) en de Bruin & van Swelm (1988). De Scheelhoek neemt in het gebied voor Grauwe Ganzen een belangrijke plaats in. Deze voormalige plaat in het Haringvliet ter hoogte van Stellendam op Goeree kwam rond 1965 als gevolg van de deltawerken binnendijks te liggen (Lebret 1967). Toen ontstond een c. 170 ha groot rietmoeras met krekens en plasjes, begrensd door een grasgors van ruim 100 ha.

Ruiende Grauwe Ganzen werden jaarlijks geteld. Veranderingen in aantallen werden in verband gebracht met de waterstaatkundige ingrepen en de toename van de recreatievaart op het Haringvliet na 1970. Tellingen van tomen Grauwe Ganzen met pulli zijn in 1991 gebruikt als schatting voor het aantal broedparen in het gehele gebied.

Ruien Van 1969 tot 1977 nam het aantal ruiers op de Ventjagersplaten af van 1100 tot 125 (Ouweneel 1978). Daarna varieerde het aantal van 45 in 1981 tot 250 in 1987 en 1988 (Ouweneel 1988). Nadien volgde een toename: 600 in 1989, 850 in 1990, 900 in 1991 en 1250 in 1992. De ganzen foerageren op het smalle Ezelgors en langs de noordoever van de Volkerakdam. De ganzen zijn alleen 's nachts in deze gebieden aanwezig om er te eten. Overdag verblijven ze op de Ventjagersplaten. Voor de af-

sluiting van het Haringvliet in 1970 foerageerden de ganzen op verder langs het Haringvliet gelegen grasgorzen, o.a. die ten westen van Den Bommel op Overflakkee. Deze grasgorzen fungeerden ook als verzamelgebied voor de aanvang van de rui. Thans verzamelen de ganzen zich voor de rui op de Hellegatsplaten. Deze liggen direct ten zuiden van de Volkerakdam en vielen in 1987 permanent droog. In dat jaar kwam de Philipsdam gereed waardoor in het Krammer-Volkerak eb en vloed wegvielen en het water verzoette.

Broeden Grauwe Ganzen zijn in het vierde jaar geslachtsrijp. Tot die tijd hielden ze zich in groepen of in schijnparen op in het broedgebied (van den Bergh 1991). Om het aantal aanwezige broedparen te bepalen is daarom het aantal paren met jongen geteld. In een aantal gevallen is echter waargenomen dat er "kindercrèches" waren gevormd: grote groepen van pulli onder de hoede van één of meer paren oudervogels. Zo werd op 11 mei 1992 op de grasgorzen van Overflakkee een paar met 18 pulli waargenomen. Op het Nieuwe Stads Gors trokken vier paren met respectievelijk 3, 3, 4 en 4 jongen vanaf 4 mei gezamenlijk met elkaar op.

De Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten heeft de broedpopulatie van de Scheelhoek bepaald door nesten te tellen. In 1991 zijn er 60 nesten gevonden. Hiermee herbergt de Scheelhoek verreweg het hoogste aantal broedparen in het HDH. In 1991 werd er ook een Sneeuwgans *Anser caerulescens* op onbevruichte eieren aangetroffen.

In het gehele onderzoeksgebied werden in 1991 93 paar Grauwe Ganzen waargenomen. Naast de 60 paar van de Scheelhoek broedden er langs het Haringvliet 14 paar op de zuidoever tussen Volkerakdam en Stad aan het Haringvliet, vijf paar in 't Kiekgat bij Stellendam en twee paar op de Oude Dee op Overflakkee. Langs het Hollandsch Diep broedden slechts vier paar, twee op de Hoogezandsche Gorzen en twee op een terrein nabij Moerdijk. Op de Blanke Slikken op Tiengemeten werden in 1991 twee broedparen waargenomen. Dit is waarschijnlijk een onderschatting van het werkelijke aantal. De 275 hectare grote Blanke Slikken, een verruigd rietgors, zijn onoverzichtelijk en moeilijk begaanbaar. Voorjaar 1992 trof R. Burgmans op de Blanke Slikken op een kreekoevers zeven nesten dicht bij elkaar aan. Op 64 ha geïnventariseerd gebied werden hier twaalf paar vastgesteld. Op 15 april 1992 werden op de Scheelhoek 100 nesten geteld (S. Kuiper). In het gehele HDH werden in 1992 ten minste 130 paar Grauwe ganzen geteld.

De terugkeer van de Grauwe Gans als ruier op de Ventjagersplaten valt samen met de groei van de broedpopulatie in het HDH. Het is daarom mogelijk dat de ruipopulatie voor een deel bestaat uit nog niet geslachtsrijpe vogels afkomstig uit het HDH. Het aantal Grauwe Ganzen dat in 1991 op de Ventjagersplaten de rui doormaakte, bedraagt nog geen 3% van de populatie die in de Oostvaardersplassen komt ruien (Zijlstra *et al.* 1991). In de toekomst valt geen sterke toename van de ruipopulatie van de Ventjagersplassen te verwachten. Rondom de plaat is de verstoring aanzienlijk, o.a. door recreatievaart, en het bereikbare voedsel is beperkt.

Als broedvogel zal de Grauwe Gans in het HDH nog aanzienlijk in aantal kunnen toenemen. Er is ruim voldoende broedbiotoop in de vorm van deels verruigde, door krekens doorsneden buitengronden aanwezig, en een groot deel hiervan is nog niet gekoloniseerd. Daarbij komt dat de Grauwe Gans weinig eisen stelt aan de grootte van zijn broedgebied; ook van kleinere terreinen zijn broedgevallen bekend en uit de vondst van 15 april 1992 op de Scheelhoek van zeven nesten op enkele tientallen vierkante meters (S. Kuiper) blijkt een neiging tot kolonievorming. De vogels hebben weinig te lijden van verstoring, aangezien ze in begin maart al met broeden beginnen. In deze periode vinden er op de gorzen nog weinig activiteiten plaats. Een potentieel gevaar voor de broedpopulatie Grauwe Ganzen vormen de half verwilderde witte boerenganzen, die op de Hoogezandsche Gorzen, rond Den Bommel en op de Scheelhoek in aantal toenemen. De witte ganzen zijn biotoopconcurrenten van de Grauwe Ganzen, en hebben op het Spuigors bij Den Bommel inmiddels de Grauwe Ganzen geheel verdreven. Daarnaast vindt ook vermenging plaats. Eliminatie van deze ganzen is aan te bevelen wil de zuiverheid van de broedpopulatie niet in het geding komen.

Dankwoord Dank gaat uit naar allen die gegevens leverden: B. de Bruin, R. Burgmans, P. van Gemert, G. Huyzers, K. de Kraker, S. Kuiper, H. Mayer, B. van de Velden, A. Verkerk, Vogelwerkgroep Goeree-Overflakkee, D. Wilbrink, en K. van 't Zelfde.

Summary *Greylag Geese Anser anser in the Hollandsch Diep-Haringvliet area during summer.*

The Hollandsch Diep-Haringvliet area is the northern part of the Delta region, SW-Netherlands. This area – an important haunt for Greylag Geese – was severely affected by closure of the Haringvliet from the sea in 1970. Since then, the number of Greylag Geese present during spring migration has decreased, but the area has gained in importance as a breeding and moulting area.

A considerable number of geese (1100) was first found to spend the wing-moult period in the Haringvliet-area at Ventjagersplaten in 1969. In later years, the number of moulting greylags decreased to a minimum of 45 in 1981, but increased again to 1250 in 1992. It is concluded that

further increase of the size of the local greylag moulting population is prevented by disturbance from recreational boating and restricted possibilities for feeding.

Greylags first bred in the area in 1976, and the breeding population has increased to at least 130 pairs in 1992. A further increase of breeding population size is expected in the area: potential nesting habitat is still available, and the early breeding season (starting in March) coincides with a period of low intensity of recreational and other human activities.

Literatuur

- VAN DEN BERGH L. M. J. 1985. Ganzenpleisterplaatsen in Nederland. RIN-rapport 85/16. Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Leersum.
- 1991. De Grauwe Gans als broedvogel in Nederland. RIN-rapport 91/1. Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Arnhem.
- DE BRUIN B. J. M. & VAN SWELM N. D. 1988. Broedvogelinventarisaties Noordelijk Deltagebied 1987. Een overzicht van de broedvogels van beschermde en staatsnatuurmonumenten. Ministerie van Landbouw en Visserij, Directie Natuur, Milieu en Faunabeheer, Consulentenschap NMF Zuid-Holland.
- LEBRET T. 1967. De toekomst van het reservaat de "Plaat van Scheelhoek". *De Levende Natuur* 70: 150-155.
- OUWENEEL G. L. 1973. De avifauna in het Hollandsch Diep-Haringvlietgebied gedurende de eerste twee jaar na de sluiting. *Limosa* 46: 166-191.
- 1978. De in Nederland ruiende Grauwe Ganzen *Anser anser*. *Watervogels* 3: 122-126.
- 1981. Aantalsveranderingen bij de Grauwe Gans (*Anser anser*) langs het Hollandsch Diep-Haringvliet. *Watervogels* 6: 13-18.
- 1988. De betekenis van de Ventjagersplaat als rui-gebied voor watervogels. *Sterna* 33: 8-11.
- ZIJLSTRA M. & LOONEN M. J. J. E., VAN EERDEN M. R., DUBBELDAM W. 1991. The Oostvaardersplassen as a key moulting site for Greylag Geese *Anser anser* in western Europe. *Wildfowl* 42: 45-52.

Gerard L. Ouweneel, Lijster 17, 8299 BT Maasdam

Ervaringen met het inventariseren van Roodmussen *Carpodacus erythrinus* in 1992 op Schiermonnikoog

Evenals op andere Waddeneilanden werden in 1992 op Schiermonnikoog ongekend hoge aantallen Roodmussen waargenomen. Omdat de soort zich pas recent als broedvogel in Nederland heeft gevestigd, zijn er maar weinig vogelaars die ervaring hebben met het inventariseren van Roodmussen. Kwint (1991) gaf al aan dat het inventariseren van Roodmussen niet eenvoudig is. De ervaringen van ondergetekende tijdens een vrijwel dagelijkse